

VIDES DIENA

Latvijas
vide aizsardzības
fond

Pasteidzies apskatīt, bet

Lai mazinātu antropogēno slodzi ap Balto kāpu un ļautu ieklausīties un

Leva Štāle

«**BALTĀ KĀPA** Saurkrastu pašvaldībai ir liels izaicinājums. No savas puses pašvaldība vēlētos atsevišķos posmos mazliet ierobežot tēmpus, kādos tā brūk, taču tie ir dabas procesi, kuros brutāli iejaukties nevarīg. Kā atzinuši dabas speciālisti – Baltās kāpas skaistums ir tieši tās mainīgumā. Te Incūpe, jūra un vējš dara savu. Savukārt labiekārtojot teritoriju ap Balto kāpu, esam novērojuši, ka pamazām mainās arī cilvēku attieksme. Jo sakārtotāka ir vide, jo saudzīgāk pret to izturas.» uzskata Saurkrastu novada domes priekšsēdētāja vietnieks Normunds Līcis.

Ar viņu *Vides Diena* tikās pērn, kad rakstījām par 18 metru augsto Saurkrastu Balto kāpu Incūpes labajā krastā pie upes ietekas jūrā. Toreiz skaudts šķita fakts, ka pēdējos sepiņos gados Baltā kāpa, kas atrodas blakus dabas parkam *Piejūra*, nobrukusi par piecpadsmit metriem. Šogad jāsecina, ka Incūpe aptranslo smilšu veidojumu aplocijusies vēl ciešāk, izraisot jūtamu pamateroziju un izlauzot ieleku jūrā vēl kriemti tālāk. Jau 2013. gadā šķietami neolā upīte arvien redzāmāk tuvojās kāpai. Laika gaitā Balto kāpu ietekmējusi gan krasta erozija, gan pārmerīgā antropogēnā slodze, jo šis dabas objekts arvien bijis krpili apmeklēts. 2014. gadā Incūpe Balto kāpu nograuza tiklīdz, ka cīnār 2015. gada janvāra vētru tā padēvē. Līdz ar kokiem un labiekārtotiem pastaigu ceļiņiem daļa no tās nogruva.

Kā rīkoties tālāk – censties glābt kāpu vai ļaut dabas procesiem rīēt pēc saviem noteikumiem, uz šo jautājumu vides speciālisti un novada domes pārstāvi ilgi meklēja atbildi. Visnotaļ satraukti bija arī saulkrastieši, jo Baltā kāpa ir pilsetas simbols un lepnums. Tomēr tika nolēmts nemēroties spēkiem ar da-

Civēka labklājības pamats

Jau 2014. gadā Dabas aizsardzības pārvalde ar Eiropas Savienības (ES) un Latvijas Vides aizsardzības fonda atbalstu sāka realizēt ES *Life+* programmas projekta *Ekosistēmu un to snieguma pakalpojumu novērtējuma pieejas pielietojums dabas daudzveidības aizsardzībā un pārvaldībā*. Tā ietvaros pašlaik di-

▲ **SAVULAIK** vides speciālisti sprieduši, ka Saurkrastu Baltās kāpas eroziju varētu apturēt, izmantojot apstādījumus, tomēr vienprātīgs lēmums attiecas un šī gadsimta fotogrāfijās iespējams salīdzināt, kā mainījies Incūpes gultne, sākot no 1918. gada. **Pat pēdējā gada laikā tā pa vātrākļiem metriem.**

Baltās kāpas skaistums ir tieši tās mainīgumā. Te Incūpe, jūra un vējš dara savu

novērtēšana. Šeit atrodas bioloģiski augstvērtīgās mežainās piejūras kāpas, plaša pludmale, kā arī Saurkrastos jaunizveidotais Dabas dzīvoterritoriju ekosistēmu pakalpojumu vērtēšana ir iesaukti dažādu, ne tikai ar vidi saistītu, nozaru speciālisti – arī tūrisma eksperti, ģeologi un

septembrī Baltās kāpas teritorijā tika atklāti vides objekti, informatīvie stendi un norādes. Vides objektus no īpašiem un izturīgiem materiāliem veidojis V. Purviša balvas 2015. gada nominants un starptautisku atzinību iemantojušais mākslinieks Ivārs Drulle. Savukārt informatīvos stendus – dizainere Rīgas Dizaina un mākslas vidusskolas pasniedzēja Ilze Začeste.

Sadarbojoties Saurkrastu novada domei, Dabas aizsardzības pārvaldei (DAP) un biedrībai *Baltijas krastī*, jaunizveidotais Dabas dzīvoterritoriju ekosistēmu pakalpojumu vērtēšana ir iesaukti dažādu, ne tikai ar vidi saistītu, nozaru speciālisti – arī tūrisma eksperti, ģeologi un

jūnu apkārtnes ekosistēmai un kāpai. Jāteic, arī projekts *Life Ekosistēmu pakalpojumi* ir unikāls. Latvijā ekosistēmu pakalpojumu pieeja ir jaunums, taču citur pasaulē – Liebrītānijā, Nīderlandē, Vācijā, Skandināvijas valstīs, Portuģalē, ASV – ekosistēmu un to sniegto pakalpojumu novērtējums ir vispārpieņemta prakse. Ārzemēs uz šāda novērtējuma pamatiem notiek lēmumu pieņemšana gan pašvaldību, gan valsts līmenī. «Esam pirmie ceļmlauži Latvijā,» stāsta DAP projekta *Life Ekosistēmu pakalpojumi* sabiedrisko attiecību speciāliste Rīta Arāja un turpinā: «Pielikties ekosistēmu pakalpojumu novērtēšana pasaulē ir apzināt dabas ekonomisko vērtību un devumu sabiedrībai, rast saimnieciski

Matemātisks modelis

«Mūsu lielais mērķis ir izstrādāt matemātisku modeli, kas teritorijas plānošanas procesā palīdzētu izvēlēties, cik kas maksā,» piebilst N. Līcis un min piemēru ar dabas ainavu, kuras skatistumu var viņi zūdi novērtēt, izbaudīt fiziski, tajā esot. Pieņemot, ka šajā ainavā pazūd nozāģētie koki, kurus pārstrādā rūpnieciski, iespējams naudat vi-

un teritorijai kļūst labāk krētās teritorijas skaidrāk, piemēram, tālāk, piemēram, būvēt, pak vai varbūt s parku – lab skartu,» pa «Tas palīdz mnu attīstītu, turpmākajās desmit gad Arāja.

Projekta i

ciālisti jau

piekrastes t

meros un

sistēmu pal

šanu. «Esam

jās esošos e

pojumu, k

matu turp

Noslēgumā

uz ekosistē

novērtēšan

Ordiēnās lasiet par vides politiku, dabai draudzīgu uzņēmējdarbību un citām līdzīgām tēmām. Atcīnām vides ekspertus sūtīt savus viedokļus un novērojumus par īpaši aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošanu un dažādam vides aizsardzības aktuālitātem uz e-pastu: magda.riekstina@dienasmediji.lv

42000

aptuveni tik putnu no 154 sugām tika novēroti Latvijā Eiropas putnu vērošanas dienu ietvaros oktobrī

Katot – nestateidzies

dabā notiekošos procesus, Saulkrastos izveidots Dabas dizaina parks

▲ IERLAUSTIESI «Mūsu mērķis bija ar atšķirīgu paņēmieni informēt par šajā teritorijā esošajām dabas vērtībām un par to, kā šeit būtu jāuzvedas,» stāsta N. Līcis.

▲ NEUZBĀZĪGĀ formā ar mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem teritorijas apmeklētāji tiek aicināti iepazīt un saudzēt dabu. Dabīgi rūsinātais, ar speciālu, izturīgu laku apstrādātais zaķis Fredis rāda, kur atrodas mīskaste.

▲ TAKAS izvietotas tā, lai mazinātu kaitejumu ekosistēmai. Tāku segumam izmantota mulča – ekoloģisks un samērā lēts dabas materiāls.

FOTO - AIVARS LIEPĪŅŠ, DĀRKAS MEDŽIJI

kāds tieši būs šis plānotais modelēšanas rīks. Pie tā vēl daudz un nopietni jāstrādā,» stāsta R. Arāja.

Saulkrastu novada domes pārstāvis N. Līcis izsaka cerību, ka viņa pašvaldībā caur šo projektu gūtā inovatīvā pieredze rosinās arī citas pašvaldības līdzīgi izvērtēt dabas vērtības.

Nekas nestāv uz vietas

Kad nonākam pie Dabas dizaina parka ieejas vārtiem, kas veidoti kā stilizēts Baltās kāpas siluets, pirmā mūs tur sagaida ežu mamma Frīda. Tālāk parkā sastapsiet arī garausi Fredi. Viņi abi draudzīgā formā, bez didaktiskas pieskaņas aicina apmeklētājus būt tūringiem, nemēsliot dabu un parkā uzvesties klusī – netrokšņojot. Japlebilist, ka ieejās vārtu viena puse veidota vienkāršās geometriskās formās, bet otra – silpa. Rūpīgāk ieskaņoties silpās

Kurmītagā, Jūrkalnē, Ulmalē jēfu un rakstus, kas vizuāli ir kā liecība kāpas atkāpšanās procesam ilgākā laikā posmā.

Informatīvajā stendā uzskatāmi ar grafišķa attēla palīdzību parādīts, cik tālu ir aizvīzījiesies mainīgās līnītes gultne kopš 1960. gada. 2025. gadā paredzamā krasta atkāpšanās līnija izīmē patiesi drūmas prognozes. Vai Baltā kāpa vēl eksistēs 2060. gadā? Visstamāk, uz šo jautājumu par tālo nākotni sniegt precīzu atbildi nav iespējams, tomēr geoloģi uz dabas mainīgo procesu lūkojas optimistiski. «Dabā nekāds nestāv uz vietas. Izmaiņas Baltajā kāpā ir neizbēgamas, bet Baltā kāpa būs,» situāciju raksturo R. Arāja.

Cita informatīvajā stendā saistošā veidā – no geoloģiskā aspekta – salīdzināta Baltās kāpas struktūra ar citām kāpām Latvijā – Bernātos,

jot jūrai un priedēm. Kara laikā šādas ierīces izmantoja savā varējumā svešus krugus, kas vārtēti piesiāt krastā. Mīslaiķos tas ir vides izziņas objekts, kuru līdzināje par ka apmeklētāji gan mēģinājuši izmantot savdabīgi – kā tālskāni vai pat tauri, lai gan norāde pie klausamās ierīces skaidri liecina, ka te jāliek lietā dzirdes, nevis, piemēram, balss saišu orgāns.

Baltās kāpas apmeklētāju plūsma tiek arī uzskatīta – starp citu, šogad laikā posmā no aprīļa līdz 5. oktobrim uzskaitīti 150 tūkstoši nogājēju. «Visi vides un mākslas darbi veidoti ar domu, lai apkārt rosās ļoti aktīvas dzīvās būtnes – dažādi kukaiņi, kurus bieži pat nepamanām. Mākslinieks I. Drullle Baltās kāpas vīrsotē uzstādījis īpašu klausīšanās ierīci taurēs formā. Tā veidota tā, lai apmeklētāji varētu ieklausīties nianās, kas rodas, šāļko-

tiot jūrai un priedēm. Kara laikā šādas ierīces izmantoja savā varējumā svešus krugus, kas vārtēti piesiāt krastā. Mīslaiķos tas ir vides izziņas objekts, kuru līdzināje par ka apmeklētāji gan mēģinājuši izmantot savdabīgi – kā tālskāni vai pat tauri, lai gan norāde pie klausamās ierīces skaidri liecina, ka te jāliek lietā dzirdes, nevis, piemēram, balss saišu orgāns.

Ekosistēmas ir dzīvo organismu un nedzīvo dabas elementu kopums, kas mijiedarbojas, veidojot vienotu sistēmu. Tās nosaka mūsu dzīves vidi, iespējas tajā pastāvēt.

- Tas ir resurss, kas nodrošina ar materiāliem un nemateriāliem labumiem – dod izejvielas (pārtikas produkti, gaiss un ūdens), regulē dabas procesus (plūdu mazināšana) un sniedz estētisku baudījumu (arpuņa pie dabas).
- Ekosistēmu pakalpojumus iedala:
  - apgādes, jeb nodrošinājuma pakalpojumi sniedz cilvēkiem tiešus ieguvumus, ko parasti novērtē naudas izteiksmē;
  - regulācijas un atbalsta pakalpojumi ir pašas ekosistēmas uzturoši procesi bez noteiktas tirgus vērtības, bet ar svarīgu lomu cilvēces labklāībā, ekosistēmu pastāvēšanā;
  - kultūras jeb nemateriālie pakalpojumi saistīti ar sabiedrības vajadzību pēc nemateriāliem vērtībām, tie vairo zināšanas, nodrošina estētisku baudījumu un atpūtas iespējas.
- Ekosistēmu pakalpojumu novērtēšana palīdz apzināt dabas ekonomisko vērtību un devumu sabiedrībai, rūpēties par izdevīgāko un ilgtspējīgāko teritorijas attīstības variantu, aprēķināt vides saglabāšanā ieguldlto līdzekļu atdevi.
- ANO Tūkstošgades ekosistēmu novērtējuma (The Millennium Ecosystem Assessment) ietvaros tiek lēsts, ka 60% ekosistēmu pakalpojumu izmantoti līdz degradācijai. Cilvēka darbības rezultātā daba vairs nespēj pietiekami sarazot kvalitatīvus ekosistēmu pakalpojumus.

Ekosistēmu pakalpojumi

Ar atbildību pret bērniem

IVARŠ DRULLE
MAKSILINEKS

Ateoros, kā manā bērniībā ar ģimeni bieži braucām uz Balto kāpu Saulkrastos. Torētis Baltā kāpa nebija norobežota un mēs, bērni, pa to lēkājām. Tās man ir siltas atmiņas, un, kad tika piedāvāts radīt šiem vides objektiem, darīju to ar atbildību pret savu bērniņu un pret tiem bērniem, kas tagad aug. Bērniem gribēju piedāvāt kaut ko interesantu, saistošu, tādu, kas ir sīrsniģis, ko grības apmīnot. Ar šīm sajūtām arī ķeros pie darba. Fredis un Frīda tika veidoti no jauna, Latvijā līdz šim neizmantota materiāla. Nevēlējamies izmantot sintētiskus materiālus, grībēļām, lai, aptaustot ežu mammu un zaķi, ir patīkamas sajūtas. Šajā gadījumā tika izmantoti sveķi, kas sajaukti ar dzelzs pulveri. Šis materiāls arī dabīgi sarīse un ļabi iederas priežu mežā, atgādinot priežu mizas toni. Latvijā vides objekts tāds vēl nav izmantots. To uzskata par ilgmužīgu materiālu, kas var kalpot līdz pat 100 gadiem. Ja vandaļi neuzdarbosies, ceru, ka vismaz mana mūža garumā tas nokalpos, bet ļoti gribu cerēt, ka mūsu mūžu tie pārdzīvos.

Baltajā kāpai un līdz ar to – tp://ekosistemas.daba.gov.lv atzplīdēt aprauņu par uzsvēr R. Arāja un aicina līdz Saulkrastos izvērtētajiem vides objektiem. ● 14. oktobrim mājaslapā hi-